

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра морського та митного права

**ІНТЕГРОВАНА МОРСЬКА ПОЛІТИКА ДЛЯ
ПІВДНЯ УКРАЇНИ**

ПРАКТИКУМ

для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
галузі знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки»,
спеціальність – 052 «Політологія»

Одеса
2024

УДК 351.79: 346.51(477):347.79:502

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 1 від 24.09.2024 р.)*

Укладачі:

Кормич Борис Анатолійович – завідувач кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України (<https://orcid.org/0000-0001-5948-5944>)

Аверочкіна Тетяна Володимирівна – завідувачка лабораторією кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія», докторка юридичних наук, професорка (<https://orcid.org/0000-0003-0652-7658>)

Рецензенти:

Наумкіна Світлана Михайлівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»;

Каретна Ольга Олександрівна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія».

A192

Інтегрована морська політика для Півдня України : практикум для здобувачів вищої освіти галузі знань у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад.: Б. А. Кормич, Т.В. Аверочкіна ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». – Одеса, 2024. – 41 с. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/28401>

Практикум містить плани, завдання та рекомендовану літературу до практичних занять та самостійної роботи, а також питання для підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти.

Призначений для здобувачів вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія» з метою вивчення дисципліни «Інтегрована морська політика для Півдня України».

УДК 351.79:346.51(477):347.79:502

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	6
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
ТЕМА 1. ДЕРЖАВНА МОРСЬКА ПОЛІТИКА: ВИЗНАЧЕННЯ, МЕТА, ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ	7
ТЕМА 2. ПРИМОРСЬКІ РЕГІОНИ ТА ПРИБЕРЕЖНІ ВОДИ УКРАЇНИ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ	10
ТЕМА 3. СИНЕРГІЯ МОРСЬКОЇ ТА ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ	13
ТЕМА 4. ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА РЕГУЛЯТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	16
ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ В УКРАЇНІ	19
ТЕМА 6. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ	23
ТЕМА 7. БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ ІНТЕГРОВАНОЇ МОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ	26
ТЕМА 8. СПІВРОБІТНИЦТВО ЧОРНОМОРСЬКИХ КРАЇН ЯК НАПРЯМ ІНТЕГРОВАНОЇ МОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ	29
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	33
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	33
ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ	37
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	38

ВСТУП

Дисципліна «Інтегрована морська політика для Півдня України» вивчається здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня у галузі знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 052 «Політологія».

Мета навчальної дисципліни «Інтегрована морська політика для Півдня України» полягає у формуванні системи знань про сучасні тенденції розвитку інтегрованої морської політики для Півдня України, визначення основних проблем, пов'язаних з виробленням, закріпленням та реалізацією прийнятих політичних рішень та організаційних інновацій в існуючих умовах, а також окреслення шляхів їх можливого вирішення.

Предметною сферою дисципліни є особливості, проблеми та тенденції комплексної морської політики України, що реалізується в умовах сучасних викликів та загроз у Північному Причорномор'ї. Крім того, зважаючи на важливість річкового компонента водних сполучень на Півдні України, його традиційну зв'язаність з морським, а також участь України в європейських інтеграційних утвореннях, характеризуватимуться відповідні стандарти, ініціативи та проекти, їх політичний та організаційний супровід, можливості реалізації під час дії режиму воєнного стану та у повоєнний період. Вивчення курсу допоможе сформувати цілісне уявлення про політичні аспекти вироблення та реалізації морської політики для приморських регіонів України; удосконалити знання про політику інтегрованого управління та особливості поєднання різнорівневого впливу на відносини, що складаються у сфері водних сполучень; отримати знання про сучасні важелі реформування морської політики; вивчити зарубіжний досвід у сфері регіональної інтегрованої морської політики.

Опанування курсом «Інтегрована морська політика для Півдня України» передбачає читання лекцій, проведення практичних занять, виконання самостійної роботи та складання заліку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми після вивчення дисципліни «Інтегрована морська політика для Півдня України» здобувачі вищої освіти повинні:

- застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань;

- приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень;

- критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів;

- здійснювати управління складною діяльністю у сфері політики,

політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності;

– визначати стратегічні вектори внутрішньої та зовнішньої політики сучасної України, аналізувати фактори, що впливають на внутрішньо- та зовнішньополітичні процеси в Україні та напрямки реформ, регіональну специфіку;

– виявляти та досліджувати особливості інтеграційних процесів у Європі, проблеми політики європейської інтеграції України, а також критично осмислювати участь України в діяльності міжнародних організацій.

Вивчення дисципліни «Інтегрована морська політика для Півдня України» рекомендовано здобувачам вищої освіти, що мають знання, отримані у результаті вивчення курсів: «Парадигми соціально-політичної раціональності», «Політична думка України», «Дизайн політичних рішень», «Експертно-аналітичний супровід політико-управлінської діяльності», «Стратегія політичного розвитку України та регіональна специфіка», «Національна безпека в глобалізаційних умовах».

Обсяг дисципліни – 3 кредити (90 годин), форма підсумкового контролю – залік.

Шкала оцінювання			
100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C	Задовільно	
64-73	D		
60-63	E	Незадовільно	Не зараховано
35-59	Fx		
1-34	F		

Поточний контроль знань здобувачів освіти оцінюється за шкалою («2», «3», «4», «5»), з обов'язковим переведенням при підсумковому контролі оцінок в бали за допомогою шкали Університету до національної шкали та шкали ECTS.

Для отримання підсумкової оцінки здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості практичних/лабораторних занять та поточних контрольних заходів (реферату, контрольної роботи, завдань до самостійної роботи тощо).

Для переведу підсумкової оцінки у 100 бальну шкалу оцінювання знань середньоарифметична підсумкова оцінка множиться на коефіцієнт 20.

Якщо протягом вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти, який складає екзамен, набрав не менше ніж 1/2 від загальної кількості оцінок суму балів 90 та більше за шкалою оцінювання ECTS, то він має право отримати оцінку за набраними балами А/Відмінно без складання підсумкового контролю.

Здобувач освіти, який складає залік та набрав суму балів 60 та більше за шкалою оцінювання ECTS, отримує оцінку за набраними балами без складання підсумкового контролю. Якщо здобувач освіти бажає покращити оцінку, отриману як середньоарифметичну результатів поточного контролю, то він може скласти залік.

Здобувач освіти, який набрав менше ніж 1/2 від загальної кількості оцінок на практичних/лабораторних заняттях та поточних контрольних заходах та/або менше ніж 60 балів (для залікової дисципліни) та менше ніж 90 балів (для екзаменаційної дисципліни) складає залік/екзамен відповідно в обов'язковому порядку.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Лекційні заняття (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
1	Державна морська політика: визначення, мета, принципи формування та реалізації.	2	2	5
2	Приморські регіони та прибережні води України у державній політиці.	2	2	5
3	Синергія морської та інфраструктурної політики для Півдня України.	2	2	5
4	Інтегрований підхід до управління приморськими регіонами в Україні: поняття та регулятивне середовище.	1	2	5
5	Організаційне забезпечення інтегрованого підходу до управління приморськими регіонами в Україні.	1	2	5
6	Європейські стандарти та зарубіжний досвід інтегрованого управління приморськими регіонами.	2	2	5
7	Безпековий аспект інтегрованої морської політики для Півдня України.	2	2	5
8	Співробітництво Чорноморських країн як напрям інтегрованої морської політики.	2	2	5
	Індивідуальне завдання			20
	Всього	14	16	60

Кожна із запропонованих тем має переліки питань для опрацювання під час практичних занять, контрольні запитання для закріплення відповідного тематичного матеріалу.

Правильність виконаних самостійних робіт перевіряє викладач.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ДЕРЖАВНА МОРСЬКА ПОЛІТИКА: ВИЗНАЧЕННЯ, МЕТА, ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Питання заняття

1. Державна морська політика: історичні фактори формування, сучасність та перспективи.
2. Поняття, компоненти та суб'єкти державної морської політики.
3. Національні інтереси держави на морі.
4. Мета державної морської політики.
5. Напрями державної морської політики.
6. Принципи формування та реалізації державної морської політики.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь

1. Охарактеризуйте редакції Морської доктрини України на період до 2035 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 р. № 1307, у частині визначення поняття, мети, принципів і напрямів реалізації державної морської політики України.
2. Дослідіть формування морських політик сучасних держав світу та їх об'єднань (за вибором) та визначте особливості, фактори зміни і проблеми реалізації.
3. Визначте сучасні загрози національній безпеці України у сфері морської діяльності.

Література

нормативно-правові акти:

1. Стратегія морської безпеки України, затверджена Указом Президента України від 17.07.2024 р. № 468/2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#n11>
2. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 р. № 1307 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18.12. 2018 р. № 1108). <https://cutt.ly/MQPmnAo>
3. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1634-р). <https://cutt.ly/NQPmQ3P>
4. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджена Законом України від 28.02.2019 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

5. Морська природоохоронна стратегія України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.10.2021 р. № 1240-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-p#Text>

6. Концепція проекту Закону України «Про морську політику України», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.05.2009 р. № 545-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2009-p#Text>

спеціальна література:

7. Аверочкіна Т.В. Публічне адміністрування морської діяльності в Україні: оновлення правової концепції. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: зб. тез IV Міжнар. наук.–практ. конф. (м. Хмельницький, 2 – 6 берез. 2021 р.). С. 8–10. <http://surl.li/ptfhm>

8. Аверочкіна Т.В., Кормич Б.А., Стець О.М. Морська політика України: навч.-метод. посіб. О.: Фенікс, 2023. 178 с. <https://doi.org/10.32837/11300.24612>

9. Габ О.Г., Корощенко М.М. Пріоритети державної морської політики у сфері розвитку морських портів України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С. 137-142. <https://doi.org/10.32702/23066814.2020.13—14.137>

10. Гайдук С. А. Національна морська політика: проблеми та шляхи їх подолання. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2018. Вип. 2. С. 114-126. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2018_2_9

11. Гришова І.Ю., Дяченко О.П. Державна політика розвитку морських портів України в контексті розвитку міжнародних транспортних коридорів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 13. С. 5-11. <https://doi.org/10.32702/23066814.2019.13.5>

12. Інтегрована морська політика ЄС. <http://surl.li/iasrby>

13. Котлубай О.М., Дебель С.І. Головні напрямки морської політики України на сучасному етапі. *Економічні інновації*. 2016. Вип. 62. С. 8-19. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2016_62_3

14. Кузнецов С.С. Оновлена Морська доктрина України: відповідь на загрози сучасній Українській державності. *Lex Portus*. 2019. №6. С. 39–51. <https://doi.org/10.26886/2524–101X.6.2019.3>

15. Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: матеріали міжнародного наукового форуму, 19-20 травня 2021 року. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. 204 с. <https://nuou.org.ua/assets/documents/mor-strat-derzh.pdf>

16. Ніколюк О.В., Седікова І.О., Клевенць М.В. Національна безпека та державна політика в сфері реалізації морського потенціалу України. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13. Вип. 1. С. 90-95. <https://doi.org/10.15673/fe.v13i1.1993>

17. Проект Закону України «Про прибережну смугу морів». http://www.crs.org.ua/data/zakon_05.2007.pdf

18. Проект Національної програми кластерного розвитку до 2027. <http://surl.li/lxfue>

19. Проект Стратегії розвитку внутрішнього водного транспорту України на період до 2031 року. Повідомлення про оприлюднення звіту про стратегічну

екологічну оцінку проєкту Стратегії розвитку внутрішнього водного транспорту України на період до 2031 року та плану заходів з її реалізації. <https://mtu.gov.ua/news/33077.html>

20. Серафимов В.В. Сучасні тенденції формування морської політики держав Середземномор'я. *Lex Portus*. 2018. № 3. С. 157-181. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.3.2018.11>

21. Серафимов В.В. Національні інтереси України на морі: підходи до класифікації. *Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 3-4 верес. 2021 р.)*. Х.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2021.

22. Сидоренко А.О. Військово-морська політика 1917–1920 років у науковому доробку лейтенанта Святослава Шрамченка. *Етнічна історія народів Європи*. 2023. Вип. 69. С. 100–105. <https://doi.org/10.17721/2518-1270.2023.69.11>

23. Степанова К.В., Степанов В.М. Морська держава та морська політика. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 21-24. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_3_5

24. Філіппова В.Д. Традиційні та інноваційні механізми реалізації морської політики. *Наукові перспективи*. 2023. № 10(40). С. 302–312. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10\(40\)-302-312](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10(40)-302-312)

25. Boşilcă, R.-L., Ferreira, S., & Ryan, B.J. (Eds.). (2022). *Routledge Handbook of Maritime Security* (1st ed.). 408 p. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003001324>

26. Kivalov, S. (2021). Ukrainian Maritime Policy: Stranded in a Transit. *Lex Portus*, 7(6), 7–36. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.6.2021.1>

27. Kormych, B., Averochkina, T., & Gaverskyi, V. (2020). The Ukrainian Public Administration of Territorial Seas: A European Example. *European Energy and Environmental Law Review*, 29, 2, 26–38.

28. Kormych, B., Averochkina, T., & Gaverskyi, V. (2020). The public administration of territorial seas: Ukrainian case. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 20, 577–595. <https://doi.org/10.1007/s10784-020-09473-9>

29. Kuznietsov, S., Vladyshevskaya V., & Kuznetsov, S. (2023). Coastal Regions of Ukraine: Governance Transformation amid the Russian Invasion. *Lex Portus*, 9(1), 37–49. P. 45. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.1.2023.3>

30. Maritime Global Security. <https://www.maritimeglobalsecurity.org>

31. Mishehlina, K. (2019). Maritime policy: administrative and legal measurement in the context of the realization of the Maritime doctrine of Ukraine. *Lex Portus*, 1, 36–49. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.1.2019.3>

32. Roe M. Governance, Policy and Juxtaposition. A Maritime Perspective. Springer Cham. 2020. 343 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-31848-2>

33. Spencer, J. (2021). Maritime Policy. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.32199.21928>

34. Yui-yip Lau & Tomoya Kawasaki (Eds.) (2023). *Marine Policy*. <https://doi.org/10.3390/books978-3-0365-6926-0>

35. Zacharias, M., & Ardron, J. (2019). *Marine Policy*. <http://surl.li/pxpejc>

ТЕМА 2. ПРИМОРСЬКІ РЕГІОНИ ТА ПРИБЕРЕЖНІ ВОДИ УКРАЇНИ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ

Питання заняття

1. Приморські зони та регіони: підходи до визначення поняття, склад, особливості організації управління та напрямки розвитку.
2. Роль приморських регіонів у соціально-економічному та політичному розвитку країн.
3. Прибережні води України: особливості правового статусу та правового режиму:
 - 3.1. Внутрішні води (морські та неморські)
 - 3.2. Територіальне море
 - 3.2. Прилегла зона
 - 3.3. Виключна економічна зона
4. Значення прибережних вод України у формуванні та реалізації державної політики.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь

1. Визначте тенденції розвитку міжнародного та міжрегіонального співробітництва на рівні приморських регіонів окремих країн (за вибором).
2. Означте політичний процес встановлення прилеглої зони України.
3. Охарактеризуйте режим заходження до внутрішніх вод та територіального моря України іноземних військових кораблів.
4. Дослідіть досвід встановлення історичних вод державами (на вибір).

Література

нормативно–правові акти:

1. 1958 Geneva Conventions on the Law of the Sea. <https://legal.un.org/avl/ha/gclos/gclos.html>
2. Конвенція ООН з морського права, 1982. *Морське право. Джерела: У 3 ч. Ч. I Т. 1. Кн. 1 «III Конференція ООН з морського права» / С.В. Ківалов, Є.В. Додін, С.О. Кузнецов, Т.В. Аверочкіна, Д.О. Нікіша. О.: Фенікс, 2012. С. 107–525. <http://surl.li/pomba>*
3. Кодекс торговельного мореплавства України, 1995. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
4. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр#Text>
5. Про державний кордон України: Закон України від 4.11.1991 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>
6. Про прилеглу зону України: Закон України від 6.12.2018 р. <http://surl.li/knvc0>

7. Порядок відкриття та закриття морських портів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 495. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2013-п#Text>

8. Правила плавання і перебування в територіальному морі, внутрішніх водах, на рейдах та в портах України іноземних військових кораблів, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.1996 р. № 529. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/529-96-п#Text>

9. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 р. № 1307 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1108). <https://cutt.ly/MQPmnAo>

10. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548–р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1634–р). <https://cutt.ly/NQPmQ3P>

11. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5.08.2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#n11>

спеціальна література:

12. Аверочкіна Т.В. Публічне адміністрування у прибережних морських водах: міжнародно-правовий базис. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.). О.: Видав. дім «Гельветика», 2020. Т. 2. С. 127-130. <http://surl.li/plcfh>

13. Аверочкіна Т.В. Публічне адміністрування морської діяльності в Україні: проблеми та рішення. *Правова держава*. 2021. № 42. С. 80-85. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.42.232404>

14. Аверочкіна Т.В. Генеза публічного адміністрування режиму судноплавних рік. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.). О.: Видав. дім «Гельветика», 2021. С. 392-395. <https://hdl.handle.net/11300/15004>

15. Аверочкіна Т.В., Кормич Б.А., Стець О.М. Морська політика України: навч.-метод. посіб. О.: Фенікс, 2023. 178 с. <https://doi.org/10.32837/11300.24612>

16. Безхлібна А.П. Складові конкурентоспроможності приморського регіону. *Економіка і регіон*. 2021. № 1. С. 48-54. [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.1\(80\).2238](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.1(80).2238)

17. Безхлібна А. П. Сутність конкурентоспроможності приморських регіонів. *Проблеми економіки*. 2021. № 1. С. 45-51. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-45-51>

18. Безхлібна А.П. Вибір критеріїв і показників оцінювання конкурентоспроможності приморських регіонів. *Вісник Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України. Економічні науки*. 2021. Вип. 2. С. 60-69. <https://doi.org/10.46644/2708-1834/2021-04.9>

19. Волосюк М.В., Жигалкін Ю.О. Державна політика регіонального розвитку приморських територій. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Економіка. 2015. Т. 265. Вип. 253. С. 83-87. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchducc_2015_265_253_16
20. Гаверський В.В., Серафимов В.В. Правові стандарти публічного адміністрування режиму судноплавних рік. *Наукові перспективи*. 2022. № 1 (19). С. 254-266. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-254-266](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-254-266)
21. Деркач Т.В. Просторово-функціональний підхід у типологізації приморських регіонів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19(1). С. 119-122. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19(1)_28)
22. Кормич Б.А., Аверочкіна Т.В. Публічне адміністрування морського сектору: цифровізація, автоматизація та оновлення правового базису. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 294-301. <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.41>
23. Кулієв А.Ю., Гаверський В.В. Питання розвитку річкового транспорту у програмних документах довгострокового планування. *Правова держава*. 2022. № 47. С. 49-56. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.47.265283>
24. Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: матеріали міжнародного наукового форуму, 19-20 травня 2021 року. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. 204 с. <https://nuou.org.ua/assets/documents/mor-strat-derzh.pdf>
25. Полякова Ю.В. Проблеми і перспективи реалізації інноваційного потенціалу приморських регіонів України. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. 2016. Т. 21. Вип. 5. С. 133-137. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_5_30
26. Страчкова Н. Приморський регіон: суть та підходи до визначення. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Географічні науки. 2013. № 6. С. 84-89. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvvug_2013_6_16
27. Boşilcă, R.-L., Ferreira, S., & Ryan, B.J. (Eds.). (2022). *Routledge Handbook of Maritime Security* (1st ed.). 408 p. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003001324>
28. Kormych, B., Averochkina, T., Gaverskyi, V. The public administration of territorial seas: Ukrainian case. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 2020. Vol. 20. P. 577–595 (2020). <https://doi.org/10.1007/s10784-020-09473-9>
29. Kuznietsov, S., Vladyshevskaya V., & Kuznetsov, S. (2023). Coastal Regions of Ukraine: Governance Transformation amid the Russian Invasion. *Lex Portus*, 9(1), 37–49. P. 45. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.1.2023.3>

ТЕМА 3. СИНЕРГІЯ МОРСЬКОЇ ТА ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Питання заняття

1. Геоелекономічний аспект морської політики та політики щодо внутрішнього водного транспорту.
2. Інфраструктурні рішення для розвитку територій та акваторій морських портів України.
3. «Сухі порти» як механізм розширення традиційних портів та супутньої інфраструктури.
4. Організація взаємодії видів транспорту у припортових населених пунктах і тенденції зміщення портових потужностей поза їх межі.
5. Модель управління Port Landlord: поняття, проблеми впровадження та політичні рішення.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь

1. Визначте політичний процес та економічні рішення для оновлення інфраструктури портів Дунайського регіону України.
2. Наведіть можливі шляхи розвитку морських кластерів у прибережних регіонах України.
3. Оновлення інфраструктури портів Великої Одеси: політичні, фінансові, організаційні рішення (за вибором).

Література

нормативно-правові акти:

1. Стратегія морської безпеки України, затверджена Указом Президента України від 17.07.2024 р. № 468/2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#n5>
2. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p#Text>
3. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 р. № 1307 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18.12. 2018 р. № 1108). <https://cutt.ly/MQPmnAo>
4. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548-р. <https://cutt.ly/NQPmQ3P>
5. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5.08.2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#n11>

6. Зводи звичаїв та обов'язкові постанови по морським портам України.
<https://www.uspa.gov.ua/pro-pidpryyemstvo/documentation>

спеціальна література:

7. Аверочкіна Т.В., Кормич Б.А., Стець О.М. Морська політика України: навч.-метод. посіб. О.: Фенікс, 2023. 178 с. <https://doi.org/10.32837/11300.24612>
8. Бараннік В.О. Аналітична записка «Щодо сприяння розвитку регіональних кластерів в Україні». <http://surl.li/lxfnsn>
9. Інтегрована морська політика ЄС. <http://surl.li/viqaqr>
10. Карпенко О.О., Переверзєва І.Ф. Європейський досвід формування та функціонування кластерів у приморських регіонах. *Економіка та держава*. 2017. № 12. С. 93-99. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_12_21
11. Кулієв А.Ю., Гаверський В.В. Питання розвитку річкового транспорту у програмних документах довгострокового планування. *Правова держава*. 2022. № 47. С. 49-56. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.47.265283>
12. Морська стратегія держави. *Розвиток та реалізація морського потенціалу України*: матеріали Міжнар. наук. форуму (19-20 травня 2021 р.). К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. 204 с. <https://nuou.org.ua/assets/documents/mor-strat-derzh.pdf>
13. Нове життя українських дунайських портів. Як альтернативний шлях перетворюється на основний. <http://surl.li/lxfsto>
14. Осипов В.М., Єрмакова О.А. Перспективи створення морегосподарського кластера в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2009. № 3. С. 111-122. http://eip.org.ua/docs/EP_09_3_111_uk.pdf
15. Панчук А.О. Проблеми реалізації в Україні моделі управління Landlord Port. *Українське суспільство в умовах транзиції: сучасні виклики та напрями розвитку*: матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2020 р.). Одеса: Видав. дім «Гельветика», 2020. С. 169–171. <https://hdl.handle.net/11300/12650>
16. Панчук А.О. Трансформація публічного адміністрування у морських портах України. *Правова держава*. 2021. № 43. С. 76–83. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.43.240982>
17. Проєкт Національної програми кластерного розвитку до 2027. <http://surl.li/lxfue>
18. Україна може взаємодіяти з ЄС в рамках інтегрованої морської політики. <https://euroquiz.org.ua/events/view/408>
19. Шаров О. М. Геоеконімічний контекст морської політики України. *Стратегічні пріоритети*. Серія: *Економіка*. 2016. № 1. С. 16-30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spe_2016_1_4
20. Kormych, B., & Averochkina, T. Ukrainian Maritime Industry under Fire: Consequences of Russian Invasion. *Lex Portus*. 2022. Vol. 8(2). P. 7–32. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.8.2.2022.1>
21. Kormych, B., Averochkina, T., & Kormych, L. Black Sea, grain, and two humanitarian corridors: unblocking Ukrainian shipping amid the Russian invasion. *Small Wars & Insurgencies*. 2024. P. 1–37. <https://doi.org/10.1080/09592318.2024.2384679>

22. Kormych, B., Averochkina, T., & Kormych, L. Black Sea Grain initiative: bringing lawfare to conventional armed conflict. *Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs*. 2024. P. 1-18. <https://doi.org/10.1080/18366503.2024.2316455>
23. Boşilcă, R.-L., Ferreira, S., & Ryan, B.J. (Eds.). (2022). *Routledge Handbook of Maritime Security*. 408 p. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003001324>
24. Panchuk A. Modern forms of management of sea ports and problems of administration of marine industry in Ukraine. *Lex Portus*. 2019. Vol. 1. P. 50–67. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.1.2019.4>
25. Roe M. *Governance, Policy and Juxtaposition. A Maritime Perspective*. Springer Cham. 2020. 343 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-31848-2>

ТЕМА 4. ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА РЕГУЛЯТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Питання заняття

1. Поняття інтегрованого підходу в теорії управління. Інтегроване управління природокористуванням та приморськими регіонами.
2. Цілі, завдання та принципи інтегрованого управління приморськими регіонами.
3. Глобальне регулювання інтегрованого управління прибережними зонами.
4. Український правовий базис інтегрованого підходу до управління приморськими територіями: стан та тенденції оновлення.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь

1. Проаналізуйте динаміку змін українського законодавства щодо впровадження інтегрованого підходу до управління приморськими регіонами та екологізації діяльності у морських та річкових акваторіях.
2. Визначте необхідність інтегрованого управління природокористуванням у системі досягнення Цілей сталого розвитку ООН.
3. Охарактеризуйте принципи басейнового управління водними ресурсами.

Література

нормативно-правові акти:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#Text>
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5.08.2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#n11>
4. Стратегія морської безпеки України, затверджена Указом Президента України від 17.07.2024 р. № 468/2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#n5>
5. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 р. № 1307 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18.12. 2018 р. № 1108). <https://cutt.ly/MQPmnAo>
6. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. №

548-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1634-р). <https://cutt.ly/NQPmQ3P>

7. Положення про координаційний центр інтегрованого управління кордонами, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2024 р. № 426. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2024-п#Text>

8. Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів, затверджена Законом України від 22.03.2001 р. № 2333-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2333-14/print>

9. Морська природоохоронна стратегія України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.10.2021 р. № 1240-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-р#Text>

10. Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, затверджена наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 31.03.2016 № 79 (у редакції наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 27.12.2018 р. № 373. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text>

спеціальна література:

11. Безхлібна А.П. Сутність конкурентоспроможності приморських регіонів. *Проблеми економіки*. 2021. №1. С. 45–51. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-45-51>

12. Волосюк М.В., Жигалкін Ю.О. Державна політика регіонального розвитку приморських територій. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Економіка. 2015. Т. 265. Вип. 253. С. 83-87. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchducc_2015_265_253_16

13. Голтвенко О.В. Завдання імплементації зарубіжного досвіду публічного управління розвитком приморських територій. *Менеджер*. 2020. № 1(86). С. 313-322. <https://doi.org/10.35340/2308-104X.2020.86-1-24>

14. Команда Мінвідновлення презентувала бачення оновленої політики регіонального розвитку та реформи децентралізації. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34527.html>

15. Кормич Б.А., Аверочкіна Т.В. Публічне адміністрування морського сектору: цифровізація, автоматизація та оновлення правового базису. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 294-301. <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.41>

16. Кузнецов С.С. Чорноморський басейновий регіоналізм: керівне положення правової (морської) доктрини України (міжнародно-правовий вимір). *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право*. 2021. № 1(49). С. 128–135. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1\(49\).233059](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1(49).233059)

17. Кузнецов С.С. Чорноморський басейновий єврорегіоналізм: керівне положення правової (морської) доктрини (євроінтеграційний вимір: Україна –

Рада Європи). *Публічне право*. 2021. № 1(41). С. 71–86.
<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-41-7>

18. Кулієв А.Ю., Гаверський В.В. Питання розвитку річкового транспорту у програмних документах довгострокового планування. *Правова держава*. 2022. № 47. С. 49-56. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.47.265283>

19. Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: матеріали міжнародного наукового форуму, 19-20 травня 2021 року. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. 204 с.
<https://nuou.org.ua/assets/documents/mor-strat-derzh.pdf>

20. Перун В. Кабмін об'єднав Мінінфраструктури та Мінгромад. URL:
<http://surl.li/lxftx>

21. План відновлення України. <https://recovery.gov.ua>

22. Попри війну «Нібулон» будує новий термінал на Дунаї. URL:
<https://landlord.ua/news/popry-viinu-nibulon-buduie-novy-terminal-na-dunai/>

23. Степанова К.В. Формування системи інтегрованого управління морським природокористуванням: автореф. дис. ... к.е.н.: 08.08.01. НАН України. Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса, 2005. 21 с.
<https://uacademic.info/ua/document/0405U003340#!>

24. Степанова К.В. Теоретико-методологічні основи формування політики розвитку морегосподарської діяльності в Україні: автореф. дис. ... д.е.н.: 08.00.03 НАН України. Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса, 2019. 39 с.
<https://impeer.org.ua/images/Avtoreferaty/2019/Stepanova.pdf>

25. Студенніков І.В., Дьяков О.А. Інтегроване управління приморською зоною: базові поняття, принципи і значення для сталого розвитку України. *Стратегічна панорама*. 2005. № 3. С. 107-116.

26. An Integrated Maritime Policy for the European Union. Brussels, 2007, 10 October, COM, 575 final. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0575:FIN:EN:PDF>

ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ В УКРАЇНІ

Питання заняття

1. Комплексні плани розвитку приморських територій як базис для впровадження інтегрованого підходу до управління.
2. Просторове планування та зонування у концепції інтегрованого управління приморськими регіонами.
3. Екологічні ризики в системі інтегрованого управління приморськими регіонами.
4. Сумісні, обмежено сумісні та несумісні види морської та морегосподарської діяльності у приморських регіонах.
5. Інтегроване управління земельними ресурсами у приморських регіонах.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь

1. Охарактеризуйте регіональні моделі захисту морських та річкових акваторій від забруднення (за вибором: Чорноморський регіон, Балтійський регіон тощо).
2. Змодельуйте проект політичного рішення щодо впровадження інтегрованого управління прибережною смугою в окремому приморському регіоні України (за вибором).

Література

нормативно–правові акти:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#Text>
3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5.08.2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#n11>
5. Стратегія морської безпеки України, затверджена Указом Президента України від 17.07.2024 р. № 468/2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#n5>
6. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 р. № 1307 (у редакції

постанови Кабінету Міністрів України від 18.12. 2018 р. № 1108).
<https://cutt.ly/MQPmnAo>

7. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1634-р). <https://cutt.ly/NQPmQ3P>

8. Положення про координаційний центр інтегрованого управління кордонами, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2024 р. № 426. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2024-п#Text>

9. Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів, затверджена Законом України від 22.03.2001 р. № 2333-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2333-14/print>

10. Морська природоохоронна стратегія України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.10.2021 р. № 1240-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-р#Text>

11. Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, затверджена наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 31.03.2016 № 79 (у редакції наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 27.12.2018 р. № 373. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text>

спеціальна література:

12. Безхлібна А.П. Сутність конкурентоспроможності приморських регіонів. *Проблеми економіки*. 2021. №1. С. 45–51. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-45-51>

13. Безхлібна А.П. Комплексне оцінювання конкурентоспроможності приморських регіонів. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 1. С. 163-169. <https://doi.org/10.32782/easterneurope.34-27>

14. Безхлібна А.П. Конкурентоспроможність відновлювальної екосистеми приморських регіонів в післявоєнних умовах. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1. С. 121-127. <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-81-17>

15. Безхлібна А.П. Вибір критеріїв і показників оцінювання конкурентоспроможності приморських регіонів. *Вісник Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України. Економічні науки*. 2021. Вип. 2. С. 60-69. <https://doi.org/10.46644/2708-1834/2021-04.9>

16. Волосюк М.В., Жигалкін Ю.О. Державна політика регіонального розвитку приморських територій. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Економіка. 2015. Т. 265. Вип. 253. С. 83-87. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchducc_2015_265_253_16

17. Голтвенко О.В. Завдання імплементації зарубіжного досвіду публічного управління розвитком приморських територій. *Менеджер*. 2020. № 1(86). С. 313-322. <https://doi.org/10.35340/2308-104X.2020.86-1-24>

18. Гончаренко І.В. Особливості забезпечення екосистемної конкурентоспроможності приморських регіонів. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 134-137. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-23>

19. Гончаренко І.В. Використання прогнозування за допомогою штучних нейронних мереж при вивченні конкурентоспроможності приморських регіонів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. Вип. 2. С. 104-110. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-2-13>

20. Збарський В.К., Грибова Д.В. Концептуальні засади забезпечення розвитку сфери туризму у приморських регіонах степової зони України. *Scientific papers of Dmytro Motornyi Tavria state agrotechnological university (economic sciences)*. 2019. № 1. С. 122-128. <https://doi.org/10.31388/2519-884X-2019-39-122-128>

21. Команда Мінвідновлення презентувала бачення оновленої політики регіонального розвитку та реформи децентралізації. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34527.html>

22. Кормич Б.А., Аверочкіна Т.В. Публічне адміністрування морського сектору: цифровізація, автоматизація та оновлення правового базису. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 294-301. <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.41>

23. Кузнєцов С.С. Чорноморський басейновий регіоналізм: керівне положення правової (морської) доктрини України (міжнародно-правовий вимір). *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. 2021. № 1(49). С. 128–135. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1\(49\).233059](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1(49).233059)

24. Кузнєцов С.С. Чорноморський басейновий єврорегіоналізм: керівне положення правової (морської) доктрини (євроінтеграційний вимір: Україна – Рада Європи). *Публічне право*. 2021. № 1(41). С. 71–86. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-41-7>

25. Кулієв А.Ю., Гаверський В.В. Питання розвитку річкового транспорту у програмних документах довгострокового планування. *Правова держава*. 2022. № 47. С. 49-56. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.47.265283>

26. Михайлюк О. Оцінка інвестиційних проектів для приморських регіонів України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2014. № 6. С. 94-106. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2014_6_11

27. Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: матеріали міжнародного наукового форуму, 19-20 травня 2021 року. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. 204 с. <https://nuou.org.ua/assets/documents/mor-strat-derzh.pdf>

28. Перун В. Кабмін об'єднав Мінінфраструктури та Мінгромад. URL: <http://surl.li/lxftx>

29. План відновлення України. <https://recovery.gov.ua>

30. Польовий М., Полухіна А. Локальна демократія як важлива детермінанта муніципальної реформи в Україні: проблемні аспекти. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Sv. 7. Vyd. 3. С. 128-133. <https://doi.org/10.46340/eppd.2020.7.3.18>

31. Попри війну «Нібулон» буде новий термінал на Дунаї. URL: <https://landlord.ua/news/popry-viinu-nibulon-buduie-novy-terminal-na-dunai/>
32. Садченко О.В. Інноваційно-екологічне управління у рекреаційно-туристичному природокористуванні приморських регіонів України. *Економічні інновації*. 2016. Вип. 62. С. 176-181. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2016_62_27
33. Серафімов В.В. Правовий базис морської політики України у сфері охорони навколишнього середовища. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України: матеріали Міжнар. наук.–практ. конф. (м. Запоріжжя, 29–30 січ. 2021 р.)*. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2021. С. 92–95.
34. Степанова К.В. Формування системи інтегрованого управління морським природокористуванням: автореф. дис. ... к.е.н.: 08.08.01. НАН України. Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса, 2005. 21 с. <https://uacademic.info/ua/document/0405U003340#!>
35. Степанова К.В. Теоретико-методологічні основи формування політики розвитку морегосподарської діяльності в Україні: автореф. дис. ... д.е.н.: 08.00.03 НАН України. Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса, 2019. 39 с. <https://impeer.org.ua/images/Avtoreferaty/2019/Stepanova.pdf>
36. Фінагіна О.В. Інвестиційна привабливість як основа конкурентоспроможності приморського регіону. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2023. Т. 34(73). № 1. С. 51-55. <https://doi.org/10.32782/2523-4803/73-1-8>

ТЕМА 6. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ

Питання заняття

1. Регіональні підходи та кращі практики інтегрованого управління прибережними зонами.
2. Досвід зарубіжних держав у впровадженні інтегрованого підходу до управління приморськими територіями.
3. Запозичення європейського досвіду та кращих зарубіжних практик інтегрованого управління приморськими регіонами.
4. Добре екологічне урядування та дотримання екологічного імперативу у системі інтегрованого управління приморськими регіонами.
5. Економічний, соціальний, інноваційний вимір інтегрованого управління прибережними регіонами.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь

1. Охарактеризуйте практику впровадження інтегрованого управління прибережними зонами у зарубіжній країні (за вибором) та визначте можливості запозичення позитивного досвіду в Україні.
2. Визначте основні політичні, економічні та фінансові інструменти ефективної реалізації принципів інтегрованого управління прибережними зонами.

Література

нормативно–правові акти:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. An Integrated Maritime Policy for the European Union. Brussels, 2007, 10 October, COM, 575 final. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0575:FIN:EN:PDF>
3. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj>
4. Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02008L0056-20170607>
5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Strategic goals and recommendations for the EU's maritime transport policy

until 2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52009DC0008>

6. Draft assessment of coastal waters, marine ecosystems and seas, and biodiversity and ecosystems in the pan-European region. https://unece.org/sites/default/files/2021-09/2112236E-2_2.pdf

7. EUROPE 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. <http://surl.li/efmgi>

8. European Union Strategy for Danube Region, 2010. <http://surl.li/lxfyq>

9. Integrated Coastal Management as an adaptation to climate change measure. United Nations Decade of Ocean Science for Sustainable Development. URL: <http://surl.li/lxfzu>

10. Roadmap for Maritime Spatial Planning: Achieving Common Principles in the EU. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52008DC0791>

11. US Coastal Zone Management Act, 1972. https://coast.noaa.gov/data/czm/media/CZMA_10_11_06.pdf

спеціальна література:

12. Воробйов В.П. Правове забезпечення державної морської політики України у світлі досвіду Європейського Союзу. *Університетські наукові записки*. 2006. № 2. С. 291-297. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2006_2_49

13. Голтвенко О.В. Завдання імплементації зарубіжного досвіду публічного управління розвитком приморських територій. *Менеджер*. 2020. № 1(86). С. 313-322. <https://doi.org/10.35340/2308-104X.2020.86-1-24>

14. Кузнєцов С.С. Чорноморський басейновий єврорегіоналізм: керівне положення правової (морської) доктрини (євроінтеграційний вимір: Україна – Рада Європи). *Публічне право*. 2021. № 1(41). С. 71–86. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-41-7>

15. Мішегліна К. М. Європейські стандарти морської політики та розвиток морської доктрини України. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* 2020. Вип. 66. С. 135–141. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14830>

16. Москалик Д.Д. Доктрина «Блакитна Батьківщина» та військово-морські сили Туреччини як інструмент впровадження турецької зовнішньої політики. *Політикус*. 2021. Вип. 4. С. 99-104. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-4.15>

17. Пальченко А.А. Євроінтеграція України та морське право країн Європейського Союзу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 3. С. 191–196. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.32>

18. Сапко О.Ю. Аналіз виконання вимог Європейського законодавства щодо управління водними ресурсами в Україні. *Екологічні науки*. 2021. № 3 (36). С. 64 – 68. <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2021.eco.3-36.10>

19. Серафимов В.В. Регіоналізм як напрям морської політики України: оновлення правового забезпечення. *Правова держава*. 2020. № 39. С. 111–123. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.39.212989>

20. Aschenbrenner, M., & Winder, G. M. (2019). Planning for a sustainable marine future? Marine spatial planning in the German exclusive economic zone of the

- North Sea. *Applied Geography*, 110, 102050. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2019.102050>
21. Bachtler J., Méndez C., Vironen H. Regional development and policy in Europe. <http://sia.eurosocial-ii.eu/files/docs/1400661224-E2.pdf>
 22. Blue Growth opportunities for marine and maritime sustainable growth. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/11159>
 23. Connors D. (2022) Capitalism and the Sea: The maritime factor in the making of the modern world: Shipping and Globalization in the Post-War Era: Contexts, companies, connections. *The Mariner's Mirror*. 2022. № 108(4). P. 491-492. <https://doi.org/10.1080/00253359.2022.2055847>
 24. Development of Cities in the Baltic Sea Region. <http://surl.li/lxfyf>
 25. Dreizis, Y., & Kornienko, N. (2015). Policy and Strategy of Integrated Coastal Zone Management (ICZM) for the Black Sea Region. *Modeling of Artificial Intelligence*, 7, 193–203. <https://doi.org/10.13187/mai.2015.7.193>
 26. Fedorov G.M., Kuznetsova T. The Coastal Microdistricts of the Baltic Region: the Spatial Aspects of Development. *Economy of Region*. 2019. №15. P. 137–150. <https://doi.org/10.17059/2019-1-11>
 27. Green Paper - Towards a future Maritime Policy for the Union : a European vision for the oceans and seas. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52006DC0275%2802%29>
 28. Haines-Young, R. and M. Potschin (2011): Integrated Coastal Zone Management and the Ecosystem Approach. PEGASO Deliverable D2.1, September 2011, 11 pp. CEM Working Paper No 7. <http://www.nottingham.ac.uk/CEM/WorkingPapers.html>
 29. Kivalov, S. (2023). The “Sea Factor” in Regional Cooperation: The Impact of the Russo-Ukrainian War. *Lex Portus*, 9(2), 19–27. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.2.2023.2>
 30. Innovation in the Blue Economy: realising the potential of our seas and oceans for jobs and growth. <http://surl.li/lxfzp>
 31. Model Law on Sustainable Management of Coastal Zones and European Code of Conduct for Coastal Zones. Committee responsible for the activities of the Council of Europe in the field of biological and landscape diversity. Nature and Environment Series, N 101. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000.
 32. Model law on sustainable management of coastal zones and European code of conduct for coastal zones (Nature and Environment No. 101), 2000. <http://www.vliz.be/imisdocs/publications/ocrd/248014.pdf>
 33. Policy alternatives impacts on European Coastal Zones 2000 – 2050. <http://surl.li/lxgah>
 34. Towards a European Integrated Coastal Zone Management (ICZM) Strategy: General principles and policy options - A reflection paper. <http://surl.li/yrzvqq>

ТЕМА 7. БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ ІНТЕГРОВАНОЇ МОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ.

Питання заняття

1. Нові виклики та загрози, спричинені тимчасовою окупацією частини території України та прибережних морських просторів з 2014 року.
2. Правовий режим воєнного стану та загрози для приморських регіонів в умовах широкомасштабного вторгнення РФ в Україну з 2022 року.
3. «Зернова угода»: політичний діалог, правовий базис, досвід реалізації
4. Альтернативний експортно-імпортний морський коридор: політичні зусилля, організаційно-правовий механізм та супровідні домовленості.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь

1. Оцініть зміни у діючому морському законодавстві, що відбулися з 2014 року з метою протидії російській агресії у водних просторах та приморських регіонах.
2. Охарактеризуйте правовий режим військово-морських баз на території України.
3. Визначте режим вимушеного заходження іноземного військового корабля до морського порту України.
4. Військово-морська політика провідних держав світу (за вибором).
5. Військові, дипломатичні та судові засоби захисту суверенітету та суверенних прав України у морських просторах.

Література

нормативно–правові акти:

1. Black Sea Grain Initiative – Procedures for Merchant Vessels. https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/jcc_shipping_procedures_26_aug_2022.pdf
2. The Initiative on the Safe Transportation of Grain and Foodstuffs from Ukrainian ports. <http://surl.li/hpwyt>
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>
4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 17.04.2014. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
6. Про визначення окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей, у яких запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування: постанова Верховної Ради України від 17.03.2015 р. № 252. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-19#Text>
7. Правила плавання та перебування в територіальному морі, внутрішніх водах, на рейдах та в портах України іноземних військових кораблів, затверджені

постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 1996 р. № 529. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/529-96-п#Text>

8. Про закриття морських портів: наказ Мінінфраструктури України від 28.04.2022 р. № 256. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0470-22#Text>

9. Правила перетинання державного кордону громадянами України, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 р. № 57 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25.08.2010 р. № 724). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-п#Text>

спеціальна література:

10. Аверочкіна Т.В., Кормич Б.А., Стець О.М. Морська політика України: навч.-метод. посіб. О.: Фенікс, 2023. 178 с. <https://doi.org/10.32837/11300.24612>

11. Бабін Б.В., Цибулько О.С. Юридичні засоби російської агресії проти України. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 72. С. 5–15. http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2020_72_3

12. Безхлібна А.П. Конкурентоспроможність відновлювальної екосистеми приморських регіонів в післявоєнних умовах. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1. С. 121-127. <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-81-17>

13. Кузнєцов С.С. Оновлення правового забезпечення військово-морської діяльності як пріоритетного напрямку державної морської політики України. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 81–86. <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.12>

14. Ніколюк О.В., Седікова І.О., Клевець М.В. Національна безпека та державна політика в сфері реалізації морського потенціалу України. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13. Вип. 1. С. 90-95. <https://doi.org/10.15673/ie.v13i1.1993>

15. Польовий М.А. Проблеми врахування дій громадянського суспільства під час побудови прогнозів загроз стабільності політичного процесу. *Політикус*. 2015. Вип. 2. С. 96-100. http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2015_2_22

16. Польовий М.А. Прогнозування загроз політичній стабільності в Україні до 2030 р. на основі синергетичного параметру порядку. *Вісник Донецького національного університету. Серія: Політичні науки*. 2016. № 1. С. 79-86. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdonnupn_2016_1_19

17. Функціонування транспортного сектору України в умовах правового режиму воєнного стану. <http://surl.li/pthig>

18. Babin, B., Chvaliuk, A., & Plotnikov, O. (2021). Attempted Annexation of Crimea and Maritime Environment Legal Protection. *Lex Portus*, 7(1), 31–52. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.1.2021.2>

19. Black Sea Grain Initiative Joint Coordination Centre. <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/background>

20. Kivalov, S. (2023). The “Sea Factor” in Regional Cooperation: The Impact of the Russo-Ukrainian War. *Lex Portus*, 9(2), 19–27. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.2.2023.2>

21. Kormych, B., & Averochkina, T. Black Sea Grain Initiative is Dead, Long Live the New Trade Corridor. *Lex Portus*. 2023. Vol. 9(4). P. 7–15. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.4.2023.1>

22. Kormych, B., & Averochkina, T. Ukrainian Maritime Industry under Fire: Consequences of Russian Invasion. *Lex Portus*. 2022. Vol. 8(2). P. 7–32. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.8.2.2022.1>
23. Kormych, B., Averochkina, T., & Kormych, L. Black Sea, grain, and two humanitarian corridors: unblocking Ukrainian shipping amid the Russian invasion. *Small Wars & Insurgencies*. 2024. P. 1–37. <https://doi.org/10.1080/09592318.2024.2384679>
24. Kormych, B., Averochkina, T., & Kormych, L. Black Sea Grain initiative: bringing lawfare to conventional armed conflict. *Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs*. 2024. P. 1-18. <https://doi.org/10.1080/18366503.2024.2316455>
25. Kormych, B., & Malyarenko, T. (2021). Strengthening Ukraine’s Black Sea Navy to be a Bulkhead Against Russia. *PONARS Eurasia Policy Memo*. <http://surl.li/pteuq>
26. Kormych, B., & Malyarenko, T. (2022). From gray zone to conventional warfare: the Russia-Ukraine conflict in the Black Sea. *Small Wars & Insurgencies*. <https://doi.org/10.1080/09592318.2022.2122278>
27. Kormych, B., Malyarenko, T. & Wittke, C. (2023) Rescaling the legal dimensions of grey zones: Evidence from Ukraine. *Global Policy*, 00, 1–15. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13233>
28. Koval, D. (2021). The Award Concerning Jurisdiction in the Coastal State Rights Dispute Between Ukraine and Russia: What Has Been Decided and What to Expect Next. *Lex Portus*, 7(1), 7–30. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.1.2021.1>
29. Kuznietsov, S., Vladyshevska V., & Kuznetsov, S. (2023). Coastal Regions of Ukraine: Governance Transformation amid the Russian Invasion. *Lex Portus*, 9(1), 37–49. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.1.2023.3>
30. Malyarenko, T., & Kormych, B. (2021). Symbolism of Military Diplomacy: Growing Tensions between NATO and Russia in the Black Sea. Wilson Center. <http://surl.li/pteva>
31. Malyarenko, T., & Kormych, B. (2021) Political security and security strategy of Ukraine: Institutions and Policies in a European Perspective. In Mikheieva, O., Oliynyk, S. (Eds.). *Human security: specifics and opportunities for Ukraine*. (pp. 9-28). Kyiv: Heinrich Böll Stiftung <https://ua.boell.org/sites/default/files/2021-12/Human%20Security%20-%20Articles%20%28FINAL-ENG%29%20-%20E-VERSION.pdf>
32. Malyarenko, T., & Kormych, B. (2023). Russian policy towards the economy of occupied Ukrainian territories: crawling de-modernization. *Eurasian Geography and Economics*. <https://doi.org/10.1080/15387216.2023.2167097>
33. Malyarenko, T., & Kormych, B. (2023). New Wild Fields: How the Russian War Leads to the Demodernization of Ukraine’s Occupied Territories. *Nationalities Papers*, 1-19. <https://doi.org/10.1017/nps.2023.33>
34. Maritime Global Security. <https://www.maritimeglobalsecurity.org>
35. Menzel, A. (2022). Maritime Security and the Blue Economy. In: *Routledge Handbook of Maritime Security*. <https://doi.org/10.4324/9781003001324-25>
36. Ukrainian Military Pages. <https://www.ukrmilitary.com/p/ukrainian-navy.html>

ТЕМА 8. СПІВРОБІТНИЦТВО ЧОРНОМОРСЬКИХ КРАЇН ЯК НАПРЯМ ІНТЕГРОВАНОЇ МОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Питання заняття

1. Вектори співпраці у Чорноморському регіоні відповідно до Морської доктрини України на період до 2035 року.
2. Участь України в Ініціативі трьох морів як основа для інтегрованого управління транспортною інфраструктурою приморських регіонів.
3. Екологічний напрямок регіонального співробітництва та інтегроване управління прибережними територіями.
4. Безпековий напрямок регіонального співробітництва та інтегроване управління прибережними територіями.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь

1. Визначте шляхи оновлення векторів співпраці у Чорноморському регіоні відповідно до Морської доктрини України на період до 2035 року.
2. Охарактеризуйте можливості та напрями політичного та дипломатичного діалогу у визначенні режиму Керченської протоки.
3. Означте напрями співробітництва у Чорноморському регіоні щодо регулювання режиму підводного культурного надбання.

Література

нормативно–правові акти:

1. Agreement between the European Union and Ukraine on the carriage of freight by road, 2022. OJ, L 179, 6.7.2022, 4–10. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=uriserv:OJ.L_.2022.179.01.0004.01.ENG
2. Amended proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Union guidelines for the development of the trans-European transport network, amending Regulation (EU) 2021/1153 and Regulation (EU) No 913/2010 and repealing Regulation (EU) 1315/2013. COM/2022/384 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52022PC0384>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5.08.2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#n11>
5. Стратегія морської безпеки України, затверджена Указом Президента України від 17.07.2024 р. № 468/2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#n5>
6. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7.10.2009 р. № 1307 (у редакції

постанови Кабінету Міністрів України від 18.12. 2018 р. № 1108).
<https://cutt.ly/MQPmnAo>

7. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p#Text>

8. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1634-р). <https://cutt.ly/NQPmQ3P>

спеціальна література:

9. Аверочкіна Т.В., Кормич Б.А., Стець О.М. Морська політика України: навч.-метод. посіб. О.: Фенікс, 2023. 178 с. <https://doi.org/10.32837/11300.24612>

10. Гришова І.Ю., Дяченко О.П. Державна політика розвитку морських портів України в контексті розвитку міжнародних транспортних коридорів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 13. С. 5-11. <https://doi.org/10.32702/23066814.2019.13.5>

11. Кузнєцов С.С. Чорноморський басейновий єврорегіоналізм: керівне положення правової (морської) доктрини (євроінтеграційний вимір: Україна – Рада Європи). *Публічне право*. 2021. № 1(41). С. 71–86. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-41-7>

12. Омельченко А.І. Генеза правового базису режиму підводної культурної спадщини. *Держава та регіони. Серія: «Право»*. 2023. № 2(80). С. 172–176. <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.2.30>

13. Омельченко А.І. Публічне адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* 2023. Вип. 72. С. 145–152. <https://doi.org/10.32782/app.v72.2023.20>

14. Пальченко А.А. Євроінтеграція України та морське право країн Європейського Союзу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 3. С. 191–196. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.32>

15. План відновлення України. <https://recovery.gov.ua>

16. Польовий М.А., Бахтиєв Р.А. Особливості моделювання процесів транскордонної міждержавної взаємодії. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 129-139. http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2016_58_15

17. Роботи набагато більше і вона складніша, ніж до війни. Працюємо над євроінтеграційними реформами – директор RST Мінвідновлення. <https://interfax.com.ua/news/interview/899515.html>

18. Серафимов В.В. Регіоналізм як напрям морської політики України: оновлення правового забезпечення. *Правова держава*. 2020. № 39. С. 111–123. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.39.212989>

19. Транс'європейська транспортна мережа (TEN-T), залізниці та Україна. <http://www.railwayhub.in.ua/2023/01/ten-t.html>

20. Україна може взаємодіяти з ЄС в рамках інтегрованої морської політики. <https://euroquiz.org.ua/events/view/408>

21. Bachtler J., Méndez C., Vironen H. Regional development and policy in Europe. <http://sia.eurosocial-ii.eu/files/docs/1400661224-E2.pdf>
22. Bilenets, D., Ulianova, H., & Vozniakovska, K. (2022). Three Seas Initiative and Ukrainian Seaports' Prospects amid Russian Aggression. *Lex Portus*, 8(5), 48–70. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.8.5.2022.2>
23. Joint Declaration of the Second Summit of the 3 Seas Initiative, 2018. <http://three-seas.eu/wp-content/uploads/2018/06/WARSAW.pdf>
24. Joint Declaration of the Seventh Summit Three Seas Initiative, 2022. <https://3seas.eu/about/joint-declaration-of-the-seventh-three-seas-initiative-summit>
25. Kivalov, S. (2021). Ukrainian Maritime Policy: Stranded in a Transit. *Lex Portus*, 7(6), 7–36. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.6.2021.1>
26. Lewandowski, P. (2019). Geopolitical Ideas of Great Space as Soft Power - Analysis of the Case of the Republic of Poland. *Bellona Quarterly*, 3, 59–803. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.7448>
27. Lewandowski, P. (2022). The Warsaw-Bucharest axis and Romania's place in the Three Seas initiative? Polish-Romanian Leadership in the Three Seas Initiative (TSI). *Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne*, 7, 45–59. <https://doi.org/10.17951/we.2021.7.2.45-59>
28. Lewkowicz, Ł. (2019). The Three Seas Initiative in the Context of International Challenges. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 17, 7–12. <https://doi.org/10.36874/IESW.2019.3.1>
29. Omelchenko A. Underwater Cultural Heritage and Shipwreck Salvage and Removal: The Synergy of Legal Regimes. *Lex Portus*. 2023. Vol. 9(6). P. 7–14. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.6.2023.1>
30. Poulos, S. (2019). The Mediterranean and Black Sea Marine System: An overview of its physico-geographic and oceanographic characteristics. *Earth-Science Reviews*, 200, 103004. <https://doi.org/10.1016/j.earscirev.2019.103004>
31. Serafimov, V., Stets, O., & Shkolyk, A. (2021). Seaports in the BRI: Challenges, Solutions and Emerging Regulations. *Lex Portus*, 7(5), 14–41. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.5.2021.2>
32. Strategy of the Intergovernmental Commission TRACECA for development of the international transport corridor Europe-the Caucasus-Asia for 2016-2026 worked out on the basis of the Master Plan TRACECA and proposals of the Parties. http://www.traceca-org.org/fileadmin/fm-dam/pdfs/Appendix_3_Strategy_Master_plan_TRACECA_eng.pdf
33. Supporting Ukrainian exports and improving connections to the EU: EU strengthens cooperation with Ukraine and Moldova. *European Commission*. https://transport.ec.europa.eu/news/supporting-ukrainian-exports-and-improving-connections-eu-eu-strengthens-cooperation-ukraine-and-2022-06-29_en
34. The Partnership for Transatlantic Energy and Climate Cooperation (P-TECC). <https://www.energy.gov/ia/partnership-transatlantic-energy-and-climate-cooperation-p-tecc>

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Проведення практичних занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, їх теоретичну підготовку з практичною;
- розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- формувати у здобувачів вищої освіти інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;
- забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань здобувачів вищої освіти за певною темою;
- формувати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;
- здійснювати діагностику і контроль знань здобувачів вищої освіти з окремих розділів і тем програми, формувати уміння і навички виконання різних видів майбутньої професійної діяльності.

При проведенні практичних занять викладач заздалегідь формує порядок проведення практичного заняття, у якому визначає порядок і послідовність заслуховування підготовлених відповідно до теми заняття доповідей, обговорення їх, опитування здобувачів вищої освіти, у разі наявності таких та проведення дискусії з теми практичного заняття.

Слід також продемонструвати здобувачам вищої освіти види записів, використання яких допоможе їм брати участь у обговоренні конкретних проблем:

- виписки, цитати – дослівні, точні записи конкретного тексту з посиланням на джерело інформації та його автора;
- план виступу – сукупність чітко сформульованих, послідовно викладених думок, які відбивають основний зміст прочитаного;
- тези – основні положення тексту без додаткових пояснень;
- конспект – короткий послідовний виклад інформації з першоджерела.

Для оперативного використання здобувачам вищої освіти можна рекомендувати накопичувати інформацію на спеціальних картках – аркушах твердого паперу невеликого формату.

Оцінка доповідей, відповідей на запитання оцінюються за національною шкалою, про що ставиться відмітка у журналі академгрупи.

При проведенні занять, крім відповідей на питання (відповідно до рекомендованих планів), здобувачами вищої освіти розв'язуються ситуативні завдання (задачі).

Оцінювання вирішення ситуативних завдань проводиться також за національною шкалою, про що робиться відмітка в журналі академгрупи.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ¹

Тема

ДЕРЖАВНА МОРСЬКА ПОЛІТИКА: ВИЗНАЧЕННЯ, МЕТА, ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

1. Охарактеризуйте підходи до визначення національних інтересів України на морі відповідно до редакцій Морської доктрини України 2009 та 2018 років, а також наукових розвідок; запишіть схожі та відмінні риси, складіть та запишіть власні визначення.
2. Визначте основні етапи динаміки (розробки, прийняття, внесення змін) Морської доктрини України на період до 2035 року; запишіть.
3. Складіть порівняльну характеристику факторів, що впливають на морську політику окремих держав у різних регіонах світу; зробіть узагальнення та запишіть.
4. Означте кореляційні зв'язки компонентів морської діяльності; занотуйте.
5. Окресліть характерні ознаки сучасної морської держави; занотуйте.

Тема

ПРИМОРСЬКІ РЕГІОНИ ТА ПРИБЕРЕЖНІ ВОДИ УКРАЇНИ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ.

1. Проаналізуйте в історичній ретроспективі механізми санкційної політики, що реалізовувалися у морських портах; складіть таблицю запроваджених заходів, їх причин та результатів.
2. Охарактеризуйте запроваджувану сучасними державами санкційну політику у сфері морської діяльності; складіть таблицю запроваджених заходів, їх причин та результатів.
3. Охарактеризуйте сучасний політичний дискурс навколо визначення правового статусу та режиму найбільших проток та каналів, що використовуються для судноплавства; занотуйте основні фактори їх формування та зміни.
4. Проаналізуйте наукові підходи до визначення понять «замкнене море» та «напівзамкнене море», визначте політичні механізми взаємодії держав, розташованих на узбережжі таких морів; занотуйте та проаналізуйте відповідні процеси щодо конкретного простору (на вибір).

¹ Рекомендована література до відповідних тем передбачена у планах практичних занять.

Тема

СИНЕРГІЯ МОРСЬКОЇ ТА ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

1. Охарактеризуйте процес наукового прогнозування розвитку морської політики; занотуйте.
2. Визначте поняття, характерні риси та функції геополітичного прогнозування; підготуйте коротку інформаційну доповідь.
3. Означте моделі управління портами та наведіть приклади їх впровадження (за вибором; мають бути представлені усі регіони світу).
4. Дослідіть основні проблеми транспортної інфраструктури навколо портів Великої Одеси.
5. Охарактеризуйте можливості та практику реалізації ініціатив з відновлення та поєднання транспортної інфраструктури України та зарубіжжя.

Тема

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА РЕГУЛЯТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

1. Розробіть проекти політичних рішень з метою підвищення ефективності інтегрованого підходу до управління приморськими регіонами в Україні (за вибором); складіть проект документа.
2. Проаналізуйте організаційно-правовий механізм та результати реалізації спрощеного режиму транзиту контейнерних вантажів (траншипменту) в морських портах України (до 2022 р.), в Дунайському регіоні (з 2022 р.); занотуйте висновки та запропонуйте шляхи його розбудови у повоєнний період (з урахуванням річкового фідерного складника та на підставі досліду європейських країн).
3. Визначте можливість формування інтегрованих туристичних продуктів, орієнтованих на використання внутрішніх водних шляхів і комбінованих (ріка - море) круїзних маршрутів; занотуйте.
4. Визначте перспективи створення системи інтегрованого управління природокористуванням у межах водоохоронної зони морів, прибережній смузі морів, територіальних морських водах України.
5. Визначте перспективи прийняття Закону України «Про прибережну смугу морів»; занотуйте.

Тема

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОВОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ В УКРАЇНІ

1. Дослідіть екологічний імператив на добре екологічне урядування як складники механізму інтегрованого управління приморськими регіонами в Україні; занотуйте результати дослідження.

2. Визначте роль природно-ресурсного потенціалу регіону для формування плану його розвитку; складіть довідку за приморськими регіонами України (за вибором).

3. Надайте характеристику механізмам забезпечення сталого розвитку приморського регіону; занотуйте.

4. Дослідіть пілотні проєкти у сфері інтегрованого управління прибережними регіонами в Україні; складіть короткі інформаційні довідки.

5. Оцініть можливості впровадження інтегрованого підходу під час управління прибережними захисними смугами з високими рекреаційними цінностями, обумовленими місцевою специфікою, національними традиціями.

Тема

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИМОРСЬКИМИ РЕГІОНАМИ

1. Дослідіть досвід транскордонного співробітництва в європейському регіоні; занотуйте характерні риси політичного та соціально-економічного діалогу.

2. Визначте перспективи формування Чорноморського єврорегіону; занотуйте.

3. Охарактеризуйте діяльність Європейської агенції з прикордонної та берегової охорони (FRONTEX), визначте її роль в убезпеченні морської діяльності та управлінні кордонами.

4. Охарактеризуйте досвід впровадження принципів доброго урядування до систем інтегрованого управління приморськими регіонами у зарубіжних державах (за вибором).

5. Оцініть результати імплементації стандартів ЄС для внутрішніх водних шляхів України; занотуйте отримані результати та визначте напрямки подальших нормотворчих робіт і необхідність політичних рішень у цій сфері.

Тема

БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ ІНТЕГРОВАНОЇ МОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

1. Визначте основні виклики та загрози для регіонального розвитку та просторового планування територій в Україні та ЄС.

2. Дослідіть практику забезпечення безпеки гуманітарного «зернового» та альтернативного коридорів до/з морських портів України; занотуйте основні проблеми та можливості їх вирішення.

3. Охарактеризуйте правові засади воєнної блокади морських портів; занотуйте основні положення.

4. Дослідіть зарубіжний та національний досвід забезпечення санітарної та епідеміологічної безпеки у морських портах під час пандемії; занотуйте схожі та відмінні риси.

Тема

СПІВРОБІТНИЦТВО ЧОРНОМОРСЬКИХ КРАЇН ЯК НАПРЯМ ІНТЕГРОВАНОЇ МОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

1. Визначте можливі напрямки співробітництва держав Чорноморського регіону у напрямку декарбонізації судноплавства та портової діяльності; складіть пояснювальну записку.

2. Запропонуйте власні напрями співробітництва Чорноморських країн у рамках інтегрованої морської політики; занотуйте та презентуйте для обговорення.

3. Охарактеризуйте співробітництво держав Чорноморського регіону у протидії агресії РФ; занотуйте.

4. Проаналізуйте досвід запровадження цифрових рішень та автоматизованих протоколів роботи та обміну інформацією у сфері морської діяльності та діяльності внутрішнього водного транспорту в Чорноморському регіоні.

5. Дослідіть розвиток Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) та визначте роль держав Чорноморського регіону у її розбудові; складіть коротку інформаційну довідку.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Підготувати індивідуальне науково-дослідне завдання на тему «Комплексний політичний проєкт для Півдня України».

2. Підготувати презентацію з характеристикою напрямків співробітництва Чорноморських країн:

- модернізація інфраструктури,
- підприємницькі ініціативи,
- участь в інтеграційних утвореннях,
- формування кластерів,
- співпраця у Дунайському регіоні тощо.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Державна морська політика: історичні фактори формування, сучасність та перспективи.
2. Державна морська політика України.
3. Поняття, компоненти та суб'єкти державної морської політики України.
4. Національні інтереси України на морі.
5. Мета державної морської політики України.
6. Напрями державної морської політики України.
7. Принципи формування та реалізації державної морської політики України.
8. Приморські зони та регіони: підходи до визначення поняття, склад, особливості організації управління та напрямки розвитку.
9. Напрями розвитку приморських регіонів України.
10. Роль приморських регіонів у соціально-економічному та політичному розвитку країн.
11. Прибережні води України: особливості правового статусу та правового режиму.
12. Особливості режиму внутрішніх вод України
13. Особливості режиму територіального моря України
14. Особливості режиму прилеглої зони України
15. Особливості режиму виключної (морської) економічної зони України
16. Значення прибережних вод України у формуванні та реалізації державної політики.
17. Геоелектронічний аспект морської політики та політики щодо внутрішнього водного транспорту.
18. Інфраструктурні рішення для розвитку територій та акваторій морських портів України.
19. «Сухі порти» як механізм розширення традиційних портів та супутньої інфраструктури.
20. Організація взаємодії видів транспорту у припортових населених пунктах і тенденції зміщення портових потужностей поза їх межі.
21. Моделі управління портами: поняття, проблеми впровадження та політичні рішення.
22. Поняття інтегрованого підходу в теорії управління.
23. Інтегроване управління природокористуванням та приморськими регіонами.
24. Цілі, завдання та принципи інтегрованого управління приморськими регіонами.
25. Глобальне регулювання інтегрованого управління прибережними зонами.

26. Український правовий базис інтегрованого підходу до управління приморськими територіями: стан та тенденції оновлення.

27. Комплексні плани розвитку приморських територій як базис для впровадження інтегрованого підходу до управління.

28. Просторове планування та зонування у концепції інтегрованого управління приморськими регіонами.

29. Екологічні ризики в системі інтегрованого управління приморськими регіонами.

30. Сумісні, обмежено сумісні та несумісні види морської та морегосподарської діяльності у приморських регіонах.

31. Інтегроване управління земельними ресурсами у приморських регіонах.

32. Регіональні підходи та кращі практики інтегрованого управління прибережними зонами.

33. Досвід зарубіжних держав у впровадженні інтегрованого підходу до управління приморськими територіями.

34. Запозичення європейського досвіду та кращих зарубіжних практик інтегрованого управління приморськими регіонами.

35. Принципи доброго урядування у системі інтегрованого управління приморськими регіонами.

36. Дотримання екологічного імперативу у системі інтегрованого управління приморськими регіонами.

37. Економічний, соціальний, інноваційний вимір інтегрованого управління прибережними регіонами.

38. Нові виклики та загрози, спричинені тимчасовою окупацією частини території України та прибережних морських просторів з 2014 року.

39. Правовий режим воєнного стану та загрози для приморських регіонів в умовах широкомасштабного вторгнення РФ в Україну з 2022 року.

40. «Зернова угода»: політичний діалог, правовий базис, досвід реалізації

41. Альтернативний експортно-імпортний морський коридор: політичні зусилля, організаційно-правовий механізм та супровідні домовленості.

42. Вектори співпраці у Чорноморському регіоні відповідно до Морської доктрини України на період до 2035 року.

43. Участь України в європейських транспортних ініціативах як основа для інтегрованого управління транспортною інфраструктурою приморських регіонів.

44. Екологічний напрямок регіонального співробітництва та інтегроване управління прибережними територіями.

45. Безпековий напрямок регіонального співробітництва та інтегроване управління прибережними територіями.

46. Співробітництво держав Чорноморського регіону у протидії агресії РФ.

47. Запровадження цифрових рішень та автоматизованих протоколів роботи та обміну інформацією у сфері морської діяльності та діяльності внутрішнього водного транспорту в Чорноморському регіоні.

48. Участь України у Транс'європейській транспортній мережі (TEN-T).

49. Забезпечення санітарної та епідеміологічної безпеки у приморських регіонах як складник інтегрованої морської політики.

50. Співробітництво держав Чорноморського регіону у напрямку декарбонізації судноплавства та портової діяльності.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

*Борис Анатолійович Кормич,
Тетяна Володимирівна Аверочкіна*

ІНТЕГРОВАНА МОРСЬКА ПОЛІТИКА ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Практикум

для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
галузі знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності – 052 «Політологія»

Електронне видання

В авторській редакції